

צמח הקנביס בעת העתיקה מסורות וארכיאולוגיה

פרופ' זהרה יניב בכרך

קצת על השמות

❖ Hemp - הצמח המיועד לסיבים ועני בקנבינואידים.

❖ Ma בסינית Asa ביפנית

❖ קנביס - השם הלטיני. לא ברור מוצאו. אולי מהתנ"ך: קנה בשם

❖ מריחואנה - השם בספרדית מקסיקנית. המקור- תערובת של עשבים, לא קנביס. אולי מרי וחואנה הפרוצות.

❖ Pot – מגיע מהשם potiguaya - יין מתובל עם פרחי קנביס, מאד מסמם ומקורו בספרד.

❖ ויש גם: Weed, Grass, ירוק

❖ חשיש - מוצר המעובד מהצמח.

למה שימש צמח הקנביס?

קנביס שימש משחר ההיסטוריה למגוון
שימושים:

❖ ייצור סיבים (Hemp) בעיקר מהגבעול

❖ שמן זרעים (שמן Hemp) השמן אכיל

❖ מטרות רפואיות

❖ חומר פסיכואקטיבי - פרחים ותפרחות

בוטניקה על קצה המזלג

- קנביס סטיבה (*cannabis sativa*) מוזג ע"י הכלאות משלושה מינים:

1. סטיבה

2. אינדיקה

3. רודרליס

- ה-HEMP הוא קנביס סטיבה המכיל מעט מרכיבים פעילים ושימש זה אלפי שנים להכנת נייר, טקסטיל, חבלים, שרוכים וחוטאים. הסיב חזק ועמיד במים
- אריגים מסיבי קנביס בני 2800 שנה התגלו באזור שטוטגרט בגרמניה.

איסוף מידע בוטני על העת העתיקה

❖ מסורות שבעל פה

❖ עדויות כתובות

❖ ממצאים ארכיאולוגיים

הממצא העתיק ביותר

ב-1997 נמצא מאובן של Hemp בן כ-26900 שנה בצ'כוסלובקיה.

ממצאים ארכאולוגיים מצביעים על נוכחות ה-Hemp באסיה, אירופה ויבשת אמריקה מזה אלפי שנים.

הופעת הקנבים בחקלאות

❖ מתארכים את תחילת גידול הקנבים לפני כ- 12,000 שנים. המטרה-סיבים.

❖ מקור הצמח במרכז אסיה, מונגוליה ודרום סיביר.

❖ ממצאים ארכיאולוגים מצביעים על גידול אינטנסיבי בתקופה הניאוליתית, 5000-3000 לפנה"ס, לאורך הנהר הצהוב בסין

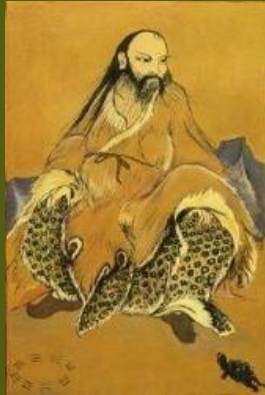
❖ חקלאים סינים שישבו בחוף העבירו את גידול הקנבים לקוריאה ולהודו כבר בשנת 2000 לפנה"ס

כד עתיק מסומן בסימני חבלים

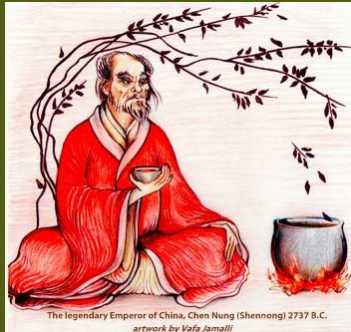

סין העתיקה-מסורות

❖ בשנת 2900 לפנה"ס המליץ הקיסר Fu Hsi, מייסד התרבות הסינית, על MA - קנביס, כעל תרופה חשובה המכילה בתוכה יין ויאנג

❖ מסופר על הקיסר Shen Nung (2727 לפנה"ס) שהמליץ על קנביס כתרופה לראומטיזם ולמחלות מעיים

סין העתיקה - עדויות

❖ הסינים העתיקים השתמשו בכל חלקי הצמח:
גבעול – לסיבים. פרחים ועלים – לנפש. זרעים –
למאכל ולשמן. כמו כן יש עדויות שהשתמשו
בקנביס לנבא עתידות.

❖ הספרים הרפואיים הראשונים נכתבו על נייר סיבי
קנביס במקום פפירוס. (הסיבים חזקים ועמידים
למים).

❖ ב-1500 לפנה"ס נמצאו עדויות כתובות ראשונות
בסין לשימוש בקנביס רפואי.

קנביס בסינית

ממצא ארכיאולוגי משנת 2500 לפנה"ס

❖ בקבר בעיר טורפאן (סין) נמצאו 13 צמחי קנביס שכיסו גופה של אדם בן 35 שנה.

❖ הצמחים כנראה היו טריים ונקטפו מקומית כדי ללוות את הנפטר בדרכו האחרונה.

קנביס בסין (ארכיאולוגיה)

❖ נחפרו קברים בסין המתוארכים לשנת 500 לפנה"ס.

❖ נמצאו בהם זרעי קנביס שרופים. לפי הארכיאולוגים השתמשו המרפאים של תקופתם בעשן לניבוי עתידות.

❖ כמו כן, נמצאו סיבים וגווילי נייר קנביס בחפירות אלה.

עדויות לקנבים רפואי בסין

❖ המקור הכתוב: הפרמקופיאה העתיקה בעולם, pen-ts'au ching מהמאה ה-1. מוזכרות המחלות הבאות:

1. כאבים ראומטיים, עצירות, הפרעות ברביה נשית, מלריה והפרעות בריכוז (פיזור הנפש).
2. מוזכר מנתח סיני שהשתמש בפרחי קנבים מורתחים + יין להרדמה בניתוחים ולהקלה בכאבים.
3. זרעי קנבים (שמן עשיר באומגה 6) נמצאים בשימוש: חיצוני לאקזמה ופסוריאזיס, ובלקחה כשמן לטרשת עורקים, לחיזוק העצם ולטיפול בדלקות.

קנבים רפואי בסין (המשך)

במאה ה-15 מתרחב הטיפול הרפואי בעזרת קנבים וכולל: טיפול בהקאות, טיפול בפרזיטים, טיפול בצרעת, הפסקת שטפי דם וכחומר מחטא.

המסורות ביפן העתיקה

❖ סיבי ה-Hemp נקראים asa ביפנית. היו החומר העיקרי והחשוב ביותר כמקור לבגדים, סדינים, מזרונים ורשתות.

❖ בגדי Hemp שימשו בטקסים ובחגיגות כי סימלו טוהר.

❖ זוגות קשרו סיבי Hemp לעצים כסימן לקשר בר קימא.

❖ נפנוף מקל שחבל Hemp קשור אליו מעל לראש - מגרש רוחות רעות.

❖ MAGU היא אלת ה-Hemp שמגינה על האנושות בפני מחלות. מפורסמת גם בקוריאה ובסין.

האלה היפיפייה מאגו

מצרים העתיקה

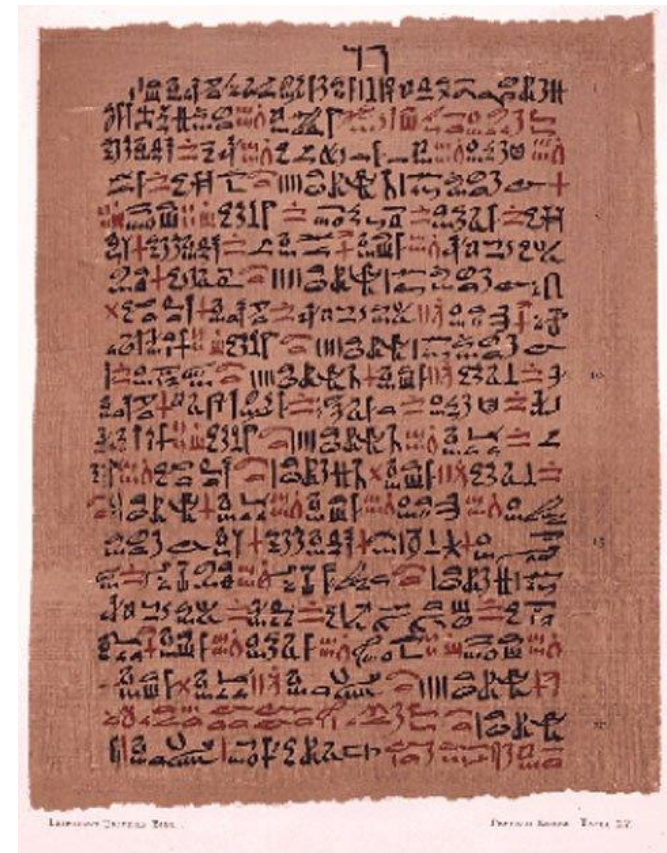
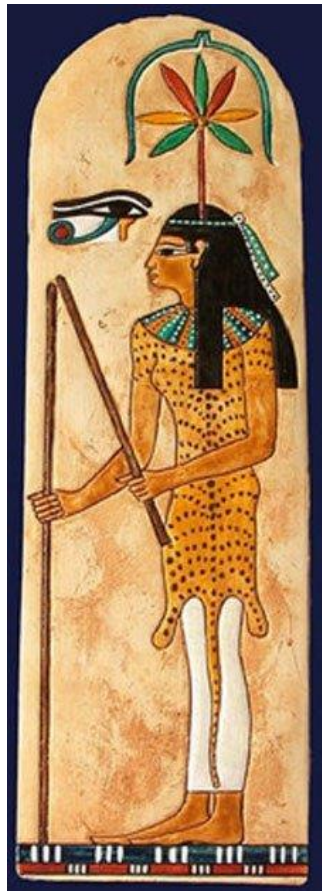
❖ יש עדויות לשימוש בקנביס מ 2000 לפנה"ס.

❖ בפפירוס של אברס מהמאה ה-16 לפנה"ס
(שנמצא במאה ה-19 בלוקסור), המוקדש לצמחי
מרפא, מוזכר הקנביס כתרופה לעיניים כואבות
ולטיפול בקטרקט, וכנוגד הקאות, טחורים, הקלה
בלידה וכשמן בחבישה.

❖ נשים מצריות השתמשו בו כנגד צער ודיכאון.

❖ בקבר של רעמסס ה-2 נמצאה ב-1881 אבקת
פרחי קנביס על גופתו החנוטה.

הפפירוס של Ebers

ומה עם הודו?

- ❖ בכתבי היד של ההודים המוקדשים לרפואה, בין 800-2000 לפנה"ס, מוזכר ה-Bhang
- ❖ זוהי תערובת של עלים יבשים, זרעים וגבעולים של קנביס.
- ❖ הבאנג משמש הן כתרופה, והן כמנחה לאל שיווה
- ❖ הבאנג נחשב לעשב קדוש, אחד מחמשת העשבים הקדושים.

קנבים כסם משכר בהודו - 3 צורות

1. תערובת עישון מעלים ופרחים, דומה למריחואנה המודרנית, נקראת "גאנג'ה"
2. משקה מהול, הכולל גבעולים זרעים ועלים (מצמחי בר) הנקרא "בהאנג"
3. חומר קשה בריכוז גבוה, המופק משרף הקנאביס, דומה לחשיש. נקרא "צ'אראס" או "ג'אראס". נצרך בשאיפה.

עישון קנבים בימי הביניים ובימינו אנו

קנבים רפואי בהודו

❖ הקנבים מוזכר בכתבי Sushruta - רופא הודי בתקופה העתיקה: כתרופה ליבוש לחות, לריפוי שלשול וכמרדים, וכן כטיפול בכאבי ראש ושינים ובחוסר שקט.

❖ שימושים נוספים: נוגד דלקת, אנטיביוטי ואנטי פרזיטי, נוגד עוויתות, מעורר תיאבון ואפרודיזיאק.

❖ לפי אגדה סינית, בודהה ישב תחת עץ BO 6 שנים וחיכה להארה. הוא אכל זרע קנבים אחד ליום...

אשור

- טיפול חיצוני: נפיחויות ופצעים.
- בלקיחה דרך הפה: טיפול בדיכאון, דלקת פרקים, אין-אונות, אבנים בכליות, מחלות נשים ונגד עין הרע.

- Gan-zi-gun-nu** – the drug that takes away the mind
- Azallu** – hand of ghost, poison of all limbs
(neurological diseases?)
- Qunnabu** – used in religious rites

ומה ידעו בפרס העתיקה?

❖ כתבי Venidad הדתיים. כתבים עתיקים משנת 700 לפנה"ס

❖ חוברו ע"י זראטוסטרא ומדברים על הקנבים "הסם הטוב"

❖ הפרסים התייחסו לשני צדדיו של הקנבים: כמעורר וכמרגיע

עדויות נוספות מן העבר הרחוק

❖ ההיסטוריון הרודוטוס (425-484 לפנה"ס) מתאר שבטים נודדים במרכז אסיה, הנקראים סקיתים Scythians. בין מנהגיהם, הם מתוארים שואפים עשן מזרעים קלויים יחד עם פרחים כדי להגיע להתעוררות דתית בטקס לוויה.

❖ תיעוד זה גובה ע"י ארכיאולוגיה שחשפה זרעי קנביס שרופים בקברים עתיקים בסיביר ובגרמניה.

❖ טקס סימום בעזרת שרפת קנביס, על מנת להתחבר עם הרוחות הטובות ולגרש את השטן - היה נפוץ בסין, הודו, מרכז אסיה ואירופה לפנה"ס.

יון ורומא

- היוונים בשנת 100 לפנה"ס מזכירים תרופה לכאבי אזנים, נפיחויות ודלקות (ספרו של דיוסקורידס).

הרופא גאלן
מאה 1 לספירה

פליני האב
מאה 1 לספירה

דיוסקורידס וספרו De Materia Medica

Dioscorides was a physician of the first century A.D. whose writings on medical

שימוש רפואי בקנביס במאה ה-1

Pliny, the Elder (79 AD): The roots boiled in water ease cramped joints, gout too and similar violent pain.

Dioscorides (90 AD): The sodden root when placed on inflammations soothes them, eliminates edema and disperses obdurate matter above inflamed joints.

חשיש

❖ צורת הקציר הפרימיטיבית: אדם היה רץ בתוך שדה של צמחי קנביס פורחים והשרף היה נדבק לו לבגדים או לעור.

❖ לאחר שהשרף הירקרק התקשה והשחיר היו מקלפים אותו. שרף קשה זה הוא החשיש.

❖ ישנו מיתוס נפוץ שטרם הוכח או הופרך באופן מוחלט, לפיו מקור המילה Assassin (מחסל) הוא חשיש Hashashin. המיתוס עוסק במתנקש פרסי בשם אל-חסן איבן-אל סבח שהיה צרכן חשיש מפורסם שחי בעת העתיקה והקים לעצמו צבא פרטי.

ובמקורותינו העתיקים

❖ בתנך יש תיאור של שמן המשחה הקדוש שיתכן שאחד ממרכיביו הוא קנביס.

❖ אין במקרא אזכור לשימוש בסמים

❖ על פי המשנה: (כלאים ה' ח') מתואר שימוש בקנביס לצורך הפקת סיבים לטווית אריגים גסים והכנת נעלי בד והזרעים הוכרו כמקור לשמן וכמאכל לציפורים.

שמן משחת הקודש

❖ הוכן לצרכי חנוכת המשכן ומשיחת הכוהנים והמלכים.

❖ בשמן המשחה נמשחו שאול ודוד על-ידי שמואל,
ושלמה על-ידי צדוק הכהן.

❖ נאסר באסור גמור להשתמש בו למטרות חילוניות.

❖ המרכיבים:

- מר-דרור (מור)
- קינמון בושם
- קנה בושם (אולי קנביס)
- קדה

שמן משחת הקודש

שמואל מושח את שאול למלך

סיפור ירושלמי

❖ ב-1992 נמצאו שרידי שלד של נערה בת 14 שמתה בלידה, מהמאה ה 4 ליד ירושלים

❖ בבטן השלד נמצא אפר, שלפי החוקרים הכיל THC

❖ מה המשמעות?

1. להקלה על צירי לידה

2. כתרופה נגד כאבים

3. כטקס לאחר המוות.

התפשטות למערב

❖ צמח הקנביס הגיע לצפון אירופה על ידי הסקיתים בערך ב-500 לספירה.

❖ ב-400 השנים הבאות התפשט השימוש בקנביס בכל אירופה.

❖ במהלך סוף האלף הראשון התפשט השימוש בו בקרב העולם הערבי. עישון מריחואנה וחשיש היה מקובל ונפוץ גם בגלל האיסור על צריכת אלכוהול בדת האיסלם.

❖ כיום ידועים הצמח ושימושיו ברחבי העולם כולו.

ולסיכום

❖ צמח הקנבים מלווה את האדם מאז תחילת תרבות האדם.

❖ גידול הקנבים למטרות סיבים ואריגים הוא עתיק יומין וממשיך עד היום, עם הנטייה לחזרה לטבע

❖ השימוש בשמן זרעי הקנבים למאכל אדם ממשיך הודות לאיכותו של השמן

❖ שימוש כסם שעשועים - מהווה שאלה פתוחה הקשורה בסכנותיו

❖ הזינוק הגדול הוא: קנבים רפואי! יותר ויותר סגולות רפואיות נחקרות ומוכחות ואנו חוזים בחזרתו המופלאה כצמח מרפא חשוב!

קנביס Cannabis

- החומרים הפעילים נמצאים בתפרחות של הצמח:

- CBD מפחית כאב ועוויתות

- THC מביא להרגעה ולניתוק. בכמויות גדולות גורם להזיות ולאופוריה. מעורר תיאבון. נוגד בחילה.

- נמצאו רצפטורים לקנבינואידים במערכת העצבים, וכן נמצאו anandamides אנדוגניים שנקשרים אליהם.

- הרצפטורים נמצאים באזורים שונים במוח. כך ניתן להסביר את מכלול הפעולות המתגלות חדשות לבקרים.

- האננדמידים (פרושו אושר) חומרים שנוצרים בגוף ומגיבים לאותם הרצפטורים. תגובות של שמחה-(אחרי ריצה)

- פרופ' משולם ומחקריו

מה בין קנביס רפואי לקנביס "סם"

- הנחה מקובלת: צריכת קנביס רפואי בטוחה יותר, ומותאמת למטופל.
- קנביס רפואי נצרך לפי הוראת רופא ומסופק רק מחוות מורשות לגידול.
- כמות מדודה היטב: ניתן במינון אופטימלי. תכולת CBD גבוהה יותר.
- ארצות בהם רק קנביס רפואי חוקי: אוסטרליה, קנדה, צ'כיה, פינלנד, גרמניה, ישראל, איטליה, הולנד, פורטוגל וספרד. בארה"ב: 21 מדינות.

השימוש בצמח

למה לא שותים תה עליים?

- הקנבינואידים נוצרים בצמח כחומציים. לשם פעילות הם צריכים לעבור שינוי.

- איך?

- 4 צורות של הכנסת הקנביס לגוף:

1. עישון (קשר עם הפולקלור והמסורת)

2. מיצוי שמן קנביס מתחת ללשון

3. אכילה (עוגות קנביס – גם לילדים)

4. אידוי (ואפורציה בעזרת משאף)

השפעותיו של קנביס רפואי

מידע מחקרי מצטבר, מכניס את הקנביס אל תוך מערכת הרפואה המודרנית ומסייע במגוון גדל והולך של בעיות רפואיות:

- קנבינואידים משמשים כמעוררי תיאבון, נוגדי דלקת ונוגדי עוויתות
- לשיכוך כאבים וטיפול בכאב כרוני שאינו סרטני
- לטיפול בהקאות ובחילות הנגרמים על-ידי כימותרפיה
- קנאביס מסייע לטיפול בתסמינים של חולי איידס, פוסט טראומה, חוסר קשב וריכוז, חרדה, פרקינסון, סוכרת ואוטיזם- ועוד היד נטויה! מה עוד? אפילפסיה!

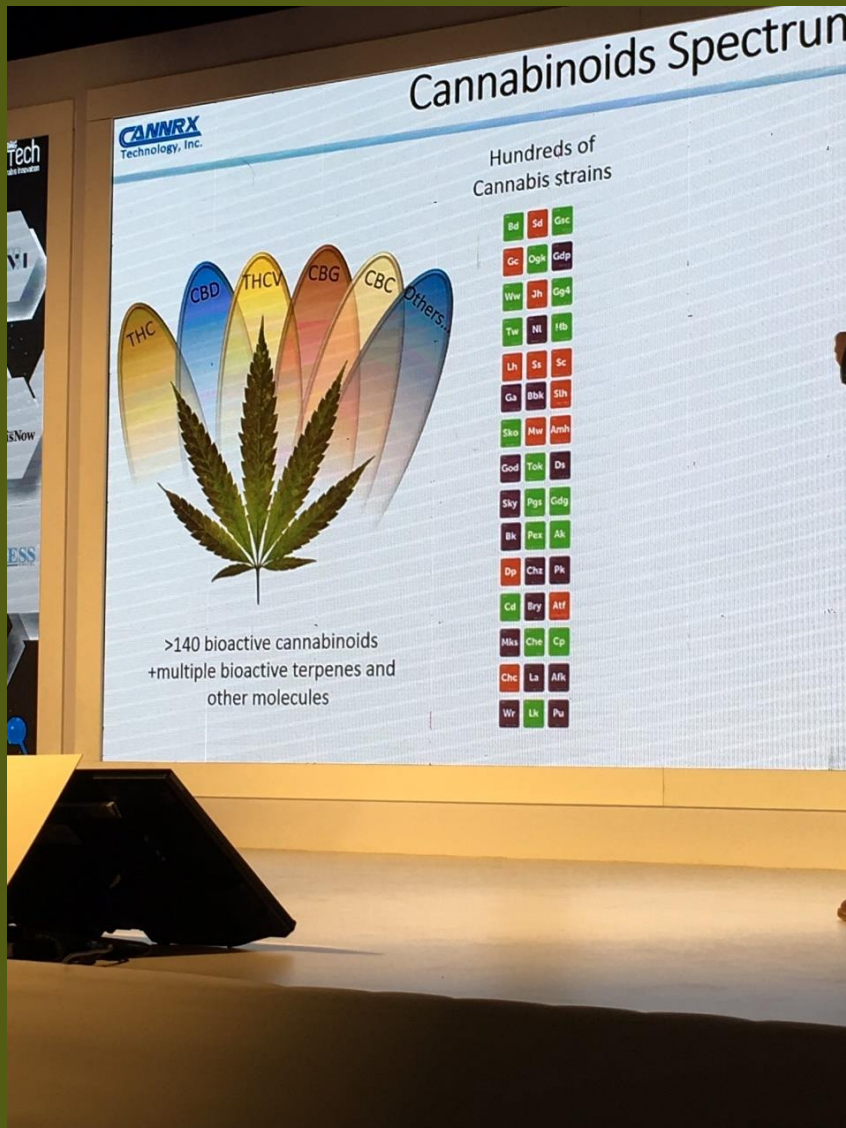
התלהבות עסקית המחכה רק לאישור גידול ויצוא

מה הבעיות העומדות לפני ההצלחה?

- קשה לייצר מיצוי אחיד של קנביס רפואי שיהיה בדיוק בעל אותה פעילות גם אם נקטף מערוגה זהה
- הרעיון: בואו נשתמש במרכיבים המבודדים שאנו מכירים את פעולתם ונהפוך אותם לתרופות, אבל:
- אין תוצאות טובות בטיפול עם חומרים מבודדים כמו THC ו- CBD - אפקט האנטורז'
- יש כמה מאות חומרים בתוך כל עלה קנביס. איך נשווה?
- סיפור הילדים האוטיסטים

מחקרים מספרים (פרופ' ד. מאירי)

- פרופ' מאירי הצליח למפות את כל המרכיבים של הקנביס
- מידע זה עדין לא בר - שימוש מייד
- אבל העתיד בדרך

ולסיכום

- ❖ צמח הקנבים מלווה את האדם מאז תחילת הציביליזציה.
- ❖ גידול הקנבים למטרות סיבים ואריגים הוא עתיק יומין וממשיך עד היום, עם החזרה לטבע
- ❖ השימוש בשמן זרעי הקנבים למאכל אדם ממשיך הודות לאיכותו של השמן
- ❖ שימושו כסם שעשועים - מהווה שאלה פתוחה הקשורה בסכנותיו
- ❖ הזינוק הגדול הוא: קנבים רפואי! יותר ויותר סגולות רפואיות נחקרות ומוכחות ואנו חוזים בחזרתו המופלאה כצמח מרפא חשוב!